

història

Pere Perelló Monné ( )

vida i literatura

Eugeni Perea Simón i Josep M. Riu Margalef

Pere Perelló Monné amb el seu nét Pere Jansà, a l'estudi fotogràfic Víctor, de Riudoms.
Foto: cedida per la família.

Avui fem memòria d'un riudomenc d'adopció gens convencional, si més no per l'època en què va viure. Es tracta del forner, humanista, literat i guitarrista riudomenc Pere Perelló Monné (Riudecols, 15-10-1889/Riudoms, 29-10-1974), el qual vam tenir el gust de conèixer personalment en la darrera etapa de la seva vida. Sovint, ens trobàvem pel carrer de forma casual, de nit o a la matinada, anant o venint de treballar al forn de pa o en retirar cap a casa sortint del cafè o del cinema. Llavors, ens aturàvem a xerrar, i ell –amb el gran sentit de l'humor que el caracteritzava– ens explicava les seves inquietuds literàries, les divertides o dramàtiques aventures i peripècies de joventut.

Als catorze anys, juntament amb un amic seu de Riudecols, Joan Balanyà, pugen a un tren a l'estació de les Borges del Camp, carregats amb una maleta de cartró, camí de París, perquè volen aprendre idiomes i conèixer món. A la capital francesa s'allotgen, inicialment, en un convent de monges properes a la casa del

(1889-1974), notes de

marquès de Riera, on hi col·laboren fent alguns treballs a canvi d'estatge i manutenció. A París s'hi estarà al voltant de quatre anys, fins que l'any 1908 és cridat a files. El compliment del servei militar, que farà a Barcelona –d'assistent d'un coronel–, és accidentat ja que per haver participat com a soldat a mítings de caràcter anarquista, és castigat amb un trasllat forçós al Marroc.

Recordem que en aquells moments, després de la pèrdua de les colònies espanyoles (1898) i en plena guerra amb el Marroc, es produïren els greus conflictes que desembocarien en la Setmana Tràgica de Barcelona (1909), a causa de les lleves de reservistes. En aquest conflicte els anarquistes hi tingueren un paper del tot rellevant, temuts per molts sectors socials, religiosos i polítics, entre els quals hi havia l'exèrcit, raó per la qual Pere Perelló fou castigat amb la destinació a l'Àfrica.

Gràcies a la documentació facilitada pels seus néts, hem pogut aclarir la seva genealogia. Era fill de

Salvador Perelló Pascual, de Margalef, pastisser, i de Marcel·la Monné Jansà, de Riudecols. Els seus avis paterns eren Ramon Perelló Pascual i Maria Pascual Manuel, de Margalef, i els materns, Jacint Monné Hortonedà, de Riudecols, i Francesca Jansà Ferraté, de Montbrió del Camp. Va ser batejat a Riudecols i li imposaren els noms de Pere, Salvador i Josep. Es casà amb Carme Cabré Cabré, l'11 de gener de 1916, a l'església de Sant Pere Apòstol de Riudecols. La Carme era filla de Josep Cabré Cabré i de Francesca Cabré Oriol, de Riudecols. L'any 1934 el matrimoni es trasllada a Riudoms i el Pere entra a treballar al forn Nogués del carrer de les Galanes. Van tenir dues filles, Marcel·la –la Marcel·lita– i Francesca –la Paca–, ambdues pastisseres, un ofici que avui continuen alguns dels seus néts.

Riudoms en l'atracció de París

França en general i París en particular, almenys des del darrer quart del segle XIX, han exercit una certa atracció pels riudomencs. No és

El restaurant La Puda, al Serrallo de Tarragona, a l'actualitat, establiment que apareix citat a les memòries de Pere Perelló com un dels llocs més plaents per als xefis.
Foto: Ian.

Pere Perelló Monné amb la seva esposa Carme Cabré Cabré i les seves filles Marcel·la –la Marcel·lita– i Francesca –la Paca.
Foto: cedida per la família.

tan sols per la proximitat territorial, sinó també per esdevenir pol d'interessos artístics i d'empara democràtica o de treball. Només cal recordar algunes poques referències: la coral *La Riudomense* actuà a París l'any 1922; l'exili republicà de 1939 va fer que alguns riudomencs haguessin d'emigrar a distints pobles i ciutats franceses o patir reclusió en els seus camps de concentració; la immigració laboral en temps de verema, per bé que escassa per als riudomencs, és un altre punt de relació amb aquelles terres. Tampoc es poden menysprejar les possibilitats que París oferia als artistes i creadors locals, entre els quals destaquem els pintors Josep Gispert Massó (1901-1982) i Josep M. Urgellès Cros (1922), així com el músic Joan Guinjoan i Gispert (1931).

Pere Perelló Monné formà part d'aquella bohèmia europea que, durant la primera meitat del segle XX, van veure París com la ciutat dels somnis creadors i llibertaris. Per altra banda sabem que al Moulin Rouge de París –cofundat per un empresari terrassenc, l'any 1889– els catalans hi podien accedir de franc, acomplint-se d'aquesta manera la predicció de Francesc Pujols que assegurava que, pel simple fet de ser-ho, els catalans ho tindrien tot pagat anant pel món! Per això el Moulin Rouge –i Le Chat Noir, un altre cèlebre cabaret del barri de Montmartre, obert l'any 1881– van esdevenir sopluig i referència de moltes trobades de bohemis catalans, entre els quals s'hi compten alguns riudomencs i, en particular, Pere Perelló.

Contes i articles registats

L'obra escrita de Pere Perelló Monné que recuperem –vuit peces en total– fou redactada en castellà i publicada entre els anys 1966 i 1969, tota ella a la revista *Unión*, de Reus, portaveu de la pagesia comarcal. El castellà emprat per l'autor en general apareix fluït, net, clar i directe; els textos evidencien la seva cultura, que es troba al dia de la informació general sobre els temes tractats –és lector habitual de *La Vanguardia*–; força cultivat –cita músics, artistes, polítics, científics i eclesiàstics de prestigi, com Albert Einstein, Franz Lehar, Amadeu Vives, José Serrano, Tomás Bretón, Àngel Guimerà, Marcel·lí Domingo, Charles Chaplin (Charlot), Pau VI–, impregna els seus articles amb una fina ironia i bon humor, sense ofendre mai ningú. Bàsicament, es tracta d'escrits memorialistes, al·lusius al món coetani i, especialment, sobre l'agricultura: recorda, per exemple, com el seu pare comercialitzava plançons a bona part de Catalunya, o les seves estades per treball o festes a Tarragona i Vilafortuny. Destaca, igualment, la seva profunda concepció humanística i democràtica, com a persona que coneix i ha llegit bé la Declaració Universal dels Drets Humans, de les Nacions Unides, de 1948, o que sap el valor, la transcendència i la força dels estats amb sistemes polítics participatius –tot el contrari del país on ell viu.

Del Pere Perelló escriptor citem, tot seguit, els articles apareguts a l'esmentada revista *Unión*, amb un registre sobre el contingut de cadascun d'ells i la transcripció d'alguns dels paràgrafs memorialistes que ens han semblat més interessants, com els

referits a una contemplació del Camp de Tarragona, des del seu Riudecols natal, o a la seva estada a París, a l'inici del segle XX. La majoria dels articles apareixen signats amb el nom i primer cognom, seguit del gentilici on es troba –Riudoms–, llevat de dos, els primers, que remet a la revista des de Riudecols, on hi treballava la terra.

I. "LO QUE DEBEMOS A LA ORGANIZACIÓN COOPERATIVA" *Unión, revista informativa de la Organización Agraria Cooperativa Provincial* (Reus), 45

“Al Moulin Rouge de París –cofundat per un empresari terrassenc, l'any 1889– els catalans hi podien accedir de franc”

(juliol 1966), p. 8. L'escaiença de la celebració del dia de la Cooperació Agrària de la Província de Tarragona serveix d'excusa a l'autor per a reflexionar sobre la manca de sentit cooperatiu dels pagesos, un fet que afavoreix l'enriquiment excessiu dels sectors bancaris i empresarials i un abandonament progressiu de la cultura i riquesa del camp, per la seva inadequada explotació econòmica: “ya no se admiran más que los rasca-cielos de las playas; ya no hay apego ni cariño a la montaña con su limpio cielo y sus frescas puras aguas... Pero este abandono algún día u otro lo vamos a pagar.”

II. “ALEGRÍAS DE MI JUVENTUD Y TRISTEZAS DE MI VEJEZ”, *Unión* (Reus), 50

(desembre 1966), p. 17. És una primera pàgina de records personals escrits en ocasió del seu setanta-cinquè aniversari, que l'autor celebra fent clots al mas per a plantar-hi arbres de tot tipus, en un arrauxament de força i vitalisme. En aquestes notes Perelló deixa entreveure el seu caràcter auster, alhora que d'una notable capacitat per a la contemplació –explica la bellesa del seu entorn geogràfic, de Riudecols estant– i l'humanisme: “yo quizá sea demasiado humano pero no me arrepiento de serlo”, escriurà. Des del maset de Riudecols, on treballa la terra i ara fa clots, guaita l'horitzó de llevant per a evocar alguns punts singulars: Vilafortuny, Tarragona i el Serrallo –amb un restaurant encara avui obert, La Puda, establert davant del moll de pescadors. Citem el paràgraf que al·ludeix als pinars de Vilafortuny, on els riudomencs acostumaven a anar a mar, fins els anys setanta del segle XX: “Había un grandioso pinar, allí se albergaban más de 200 familias con sus carruajes y tartanas, era para todos; allí no pasaba la fraternidad, la alegría, el baile con acordeones, violines y guitarras, cantos; no entraba el sol, a más de 1 kilómetro, todo estaba dispuesto para la gente de los pueblos lindantes. Ahora ya no es así: alambradas de propiedad, se prohíbe el paso, ya no queda casi una sombra para cobijarse, no queda más que ir al restaurante o a la playa a tomar el sol, pero en fin, una cosa ha mejorado, antes no se veía una pantorrilla ni con gemelos, y ahora con lentes de sol ves a Eva, Adán y el Paraíso...”

III. “EL AGRICULTOR, LAS PATATAS Y EL DOCTOR”, *Unión* (Reus), 64 (febrer 1968), p. 14. S'explica, en aquest con-

te, el drama d'un pagès tipus que, per haver-se comprat una motocicleta per 25.000 pessetes, es veu en la dificultat de fer front al pagament de les lletres de canvi que ha hagut de firmar, tenint en compte que els ingressos amb que comptava –la collita de patates– minven de manera accelerada. La solució, que li ve suggerida per la seva dona, serà comprar-se un quiosc! Al capdavant, però, i després de consultes al metge i mals de cap rai, com sigui que el protagonista no entén la vida moderna, aquest acaba per deixar córrer el pròsper negoci de vendes de diaris i revistes perquè aquestes fomentaven els divorcis...

IV. "TIERRAS POBRES QUE PODRÍAN SER RICAS", *Unión* (Reus), 68 (juny 1968), ps. 14-15. En aquest article l'autor planteja el dilema sorgit entre el valor de les divises proporcionades pel petroli –que seria extret a la desembocadura de l'Ebre, en un futur immediat–, i les que donava l'avellana. Uns elements econòmics que apareixen mesclats amb el record del Reus de l'any 1926 i les actuacions de Marcel·lí Domingo en favor de la denominació d'origen de l'avellana, que s'impulsa exclusivament com "del Camp". Finalment, l'articulista cita la Declaració Universal dels Drets Humans, en el vigèsim aniversari de la seva proclamació, el 10 de desembre de 1948, i opinions al·lusives de Pau VI.

V. "OTRO MES Y OTRAS ANÉCDOTAS DE ANTES", *Unión* (Reus), 70 (agost 1968), p. 16. A partir del monòleg de "Pepe Marqués", en el seu "Nando", el contista explica la peripècia d'un pagès que viatja a Barcelona, però en lloc del vagó de passatgers puja en el d'equipatges –que ell entén "aquí pa-

gès"–; i encara un altre maldecap que ha de patir el pobre llaurador badoc, quan aquest hagi de fer front al pagament d'arbitris pels conills i caragols que s'ha endut del poble a la ciutat...

VI. "UN CENTENARIO ENTRE NOSOTROS", *Unión* (Reus), 72 (febrer 1968), p. 7. L'autor recorda el centenari del seu amic Antoni Domingo Ferran (1868/27-7-1970), pagès, nat a Alió (Alt Camp), aleshores resident a Riudoms. S'hi expliquen anècdotes sobre la vida pagesa de final del segle

“Ya no se admiran más que los rascacielos de las playas; ya no hay apego ni cariño a la montaña con su limpio cielo y sus frescas puras aguas... Pero este abandono algún día u otro lo vamos a pagar ”

XIX (preu dels jornals, del casament i guarniment de l'església, de la gastronomia de festes, etc.).

VII. "RECUERDOS TRISTES Y ALEGRES DE UNA VIDA", *Unión* (Reus), 74 (desembre 1968), p. 20. Com a conseqüència de les crítiques i incomprensions que els seus articles sobre la pagesia han causat en alguns lectors, l'autor recordarà la necessitat de l'humor i la ironia per a suportar les dificultats del temps i fer-los-hi front –a l'estil de l'escriptor anglès Chesterton. Aleshores evoca-

rà una de les seves vivències parisenques, il·lustrativa de la realitat d'una certa immigració bohèmia: "una de las anécdotas que me pasaron durante mis años de estancia en París, cuando era un jovencuelo, subsistiendo miserablemente en la entonces Capital del Mundo. Era el año 1908 y estábamos unos 20 emigrados, entre italianos y españoles, en un pobre restaurante en pleno Montmartre, cuando nos vino a ver un señor para ofrecernos un trabajo para el día siguiente, con el fin de hacer propaganda del estreno de la "Viuda Alegre" en el Teatro Odeón, a base de salir por las calles de París disfrazados, que era el tipo de publicidad de aquella época. No hace falta ni que decir que la oferta fue recibida con júbilo por la mayoría, ya que la cuestión era ir ganando algo para el sustento, y en una jornada de 8 horas de paseo, en un día obtener cinco francos era bien pagado.

Yo fui el último en aceptar el trabajo, ya que me costó mucho decidirme y sin la falta de recursos que tenía entonces no hubiera ido. Me dieron el traje o disfraz que no quiso nadie y que, dicho sea de paso, no estaba retocado ni hecho a ninguna medida. Por ello, el lujoso traje de levita, medias, zapatos y guantes que me dieron, una vez puestos parecían el traje de una baronesa o duquesa de las que debieran haber concurrido al Palacio de Versalles en tiempos de Luis XIV o de Maria Antonieta, y a buen seguro que el que lo había estrenado pesaba más del doble de kilos de los que pesaba yo en aquella época.

Nos destinaron a pasear dos por cada distrito de París. El que venía conmigo era de Mataró y como es de

suponer, el público se reía tanto de nosotros, que nos parecía que anunciábamos una estracanada en vez de una obra seria. Mi amigo sólo me repetía que yo debía ganar doble jornal ya que los transeúntes sólo se fijaban en mí por mi facha. Terminamos aquella jornada de tanto andar completamente agotados recordando que fue uno de los días más trágicos de mi vida por lo que se mofaron de mí. Recuerdo la amargura de mi soledad en la humilde habitación que dormía, que no llegaba a los siete palmos y que si me estiraba, los pies salían al pasillo de la buhardilla, recapacitando sobre la manera que había hecho reír por unos francos y ahora sé que siempre hay alguien que en un momento de su vida puede hacer reír, a excepción del melancólico Einstein, que sólo pensó siempre en salvar a la humanidad.

Recordemos, pero ahora con tristeza, que las risas más terribles que pueden entreverse, son las que se producen casi a diario en el Palacio de las Naciones Unidas al ser ineptos para solucionar los importantes problemas que se les presentan, causando estas risas tan amargas y de las que todos tocaremos las consecuencias."

VIII. "UN VIAJE DE RECUERDOS TRISTES", *Unión* (Reus), 81 (juliol 1969), p. 10. Article de memòries sorgides a partir d'una anada al rovelló –a la partida de Valls, terme de Riudecols–, i trobar-se amb uns carboners amics seus. S'hi evoca la vida agrícola dels riudomencs d'entre els anys vint-i-cinc a trenta-cinc del segle XX, molt dura i sacrificada, sense recursos tècnics ni econòmics, especialment per alguns sectors de la pagesia.

Aquesta és una breu mostra de la seva obra literària, una part de la qual resta inèdita desada segurament en alguna calaixera, capsa o bagul de Riudecols, com la seva correspondència tramesa des del Marroc quan feia el servei militar. Però tot això ja pertany a la seva vida privada. »

Pinar de la desembocadura de la riera de Maspujols, a la platja de Cavet de Cambrils, un dels espais oberts utilitzats pels riudomencs en les seves anades a mar en carro i del qual en parlarà Pere Perelló en alguns dels seus relats memorístics. Foto: Ian

